Ætisveppir

Norrænn spurningalisti, ásamt leiðbeiningalistum yfir ætisveppi sem má selja á markaði.
Ætlað matvælafyrirtækjum, verslunum og opinberu matvælaeftirliti

OSTRUVÆNGUR (PLEUROTUS OSTREATUS)

Ætisveppir

Norrænn spurningalisti, ásamt leiðbeiningalistum yfir ætisveppi sem má selja á markaði. Ætlað matvælafyrirtækjum, verslunum og opinberu matvælaeftirliti

Jørn Gry (ráðgjafi), Danmörk, Christer Andersson, Matvælastofnun Svíþjóðar, Lulu Krüger, Matvælastofnun Danmerkur, Birgitte Lyrån og Laila Jensvoll, Matvælastofnun Noregs, Niina Matilainen og Annika Nurttila, Matvælastofnun Finnlands, Grímur Olafsson, Heilbrigðiseftirlit Hafnarfjarðar- og Kópavogssvæðis, Ísland og Bente Fabech, Matvælastofnun Danmerkur (formaður)

Ætisveppir

Norrænn spurningalisti, ásamt leiðbeiningalistum yfir ætisveppi sem má selja á markaði.

Ætlað matvælafyrirtækjum, verslunum og opinberu matvælaeftirliti

Jørn Gry (ráðgjafi), Danmörk, Christer Andersson, Matvælastofnun Svíþjóðar, Lulu Krüger, Matvælastofnun Danmerkur, Birgitte Lyrån og Laila Jensvoll, Matvælastofnun Noregs, Niina Matilainen og Annika Nurttila, Matvælastofnun Finnlands, Grímur Olafsson, Heilbrigðiseftirlit Hafnarfjarðar- og Kópavogssvæðis, Ísland og Bente Fabech, Matvælastofnun Danmerkur (formaður)

TemaNord 2012:541

ISBN 978-92-893-2381-9

<http://dx.doi.org/10.6027/2012-541>

© Norræna ráðherranefndin 2012

Kápumynd: Jens H. Petersen

Ljósmynd: Jens H. Petersen; Thomas Stjernegaard Jeppesen; Henning Knudsen; Ole Sparre Pedersen; Jan Vesterholt

Norræna ráðherranefndin styrkti útgáfu skýrslunnar. Efni skýrslunnar endurspeglar þó ekki endilega sjónarmið, álit, afstöðu eða meðmæli Norrænu ráðherranefndarinnar.

www.norden.org/is/utgafa

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt umfangsmesta svæðasamstarf í heiminum. Samstarfið nær til Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og skiptir miklu í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Í norrænu samstarfi er unnið að því að styrkja stöðu Norðurlanda í sterkri Evrópu.

Með *norrænu samstarfi* er unnið að því að efla norræna og svæðisbundna hagsmuni í alþjóðlegu umhverfi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norræna ráðherranefndin

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Efnisyfirlit

1. Inngangur	7
Ætisveppir (matsveppir).....	7
Ráðleggingar um örugga neyslu sveppa.....	8
Eitraðir sveppir.....	8
2. Spurningalisti og leiðbeiningalistar yfir sveppi sem henta eða henta ekki til matar fyrir iðnað og verslun.....	9
Spurningalisti	9
Leiðbeiningalistar	9
3. Greiningaraðferðir.....	11
4. Löggjöf, innra eftirlit og skráningar	13
Spurningalisti vegna eftirlits framleiðenda, söluaðila og matvælaeftirlits.....	14
5. Leiðbeiningalistar	17
Listi 1	17
Listi 2	37
List 3	40
Listi 4	41
6. Tilvísun (index) í lista	43
Viðauki I – Yfirlit yfir viðeigandi EB og innlenda löggjöf og innra eftirlit	47
Viðauki II – Heimilisföng	51

1. Inngangur

Margar tegundir sveppa eru notaðar til matar bæði í atvinnuskyni og til einkanota. Sumar tegundir ætisveppa eru ræktaðir s.s. Ostrusveppur og Matkempa, en aðrir eins og Kantarella og Kóngssveppur vaxa villt og er safnað í náttúrunni. Ætisveppir, bæði ræktaðir og villtir eru á markaði.

Sveppir eru seldir ferskir (óunnir) eða unnir (þ.m.t. frostþurrkaðir, muldir, malaðir, sýrðir, saltaðir, gerjaðir, í olíu, frystir, niðursoðnir, sveppaseyði, sveppabykkni og þurrkað þykkni eða sem hluti af tilbúnum matvælum).

Í þessu verkefni verður eingöngu fjallað um sveppi sem markaðssettir eru sem matvæli. Markmiðið er að veita leiðbeinar um ætisveppi fyrir matvælaíðnað og verslun og einnig fyrir opinbert matvælaeftirlit.

Hjálpartækin eru spurningalisti og til stuðnings leiðbeiningalistar með mikilvægum sveppategundum. Leiðbeiningalistarnir eru byggðir á áhættumati á sveppunum í listunum, en það styðst við ritrýndar fræðigreinar.

Ýtarlegri upplýsingar er að finna í bakgrunnsskýrslu: skýrsla II, kafla 1 og 2. Skýrsla II, kafla 1, inniheldur einnig frekari upplýsingar um sveppi, eitranir, löggjöf og leiðbeiningalistana fjóra.

Í skýrslu II, kafla 2 eru greinargerðir um áhættumat fyrir einstakar sveppategundir sem eru í listunum með tilvitnunum í þær fræðigreinar sem matið byggir á. Í listunum eru einnig myndir af sveppunum.

Markmiðið með ritinu er að búa til spurningalista sem nota skal til að bæta innra eftirlit og þar með matvælaöryggi sveppa sem seldir eru til matar.

Ætisveppir (matsveppir)

Ætisveppir eru sveppaldin sveppa, hóps lífvera sem er ólíkur bæði plöntum og dýrum.

Almennt ættu ætisveppir ekki að valda neitanda skaða, hvorki bráðáhrifum, skammtíma- eða langtíma skaðlegum áhrifum. Þetta grundvallar þáttur í matvælalöggjöf Evrópu.

Í matvælalöggjöf Evrópu, reglugerð (EB) 178/2002 eru matvæli skilgreind á eftirfarandi hátt: „hvers konar efni eða vörur, hvort sem þau eru

fullunnin, unnin að hluta eða óunnin, sem fólki er ætlað að neyta eða sem eðlilegt er að vænta að fólk neyti.“ Margar tegundir sveppa er einungis hægt að neyta eftir frekari meðhöndlun.

Þekking á „hvað má borða“ er mikilvæg en það á einnig við um rétta tegundagreiningu á sveppum sem seldir eru til matar. Þekkingu þarf að uppfæra þar sem upplýsingar um óæskileg áhrif neyslu ýmissa tegunda þróast stöðugt. Auk þess virðist sem framboð ætisveppa hafi aukist.

Ráðleggingar um örugga neyslu sveppa

- Borðið aðeins sveppi sem þið eruð 100% örugg um að þekkja
- Borðið einungis sveppi sem eru almennt taldir ætir
- Borðið ekki hráa sveppi, þar sem margar sveppategundir geta valdið óþægindum, þ.e. magaverkjum ef þeir eru borðaðir hráir
- Borðið ekki sveppi sem farnir eru að skemmast
- Þegar ný tegund er borðuð í fyrsta skipti, ætti ávallt að byrja á litlum skammti til að minnka líkur á hugsanlegum ofnæmis- eða óþolsviðbrögðum

Eitraðir sveppir

Til sveppa teljast bæði ætisveppir, eins og Boletus tegundir (t.d. Kóngs-sveppur) og bráðaeitraðar tegundir eins og Vomuserkur (*Amanita phalloides*). Aðrar tegundir innihalda efni sem geta haft langtíma áhrif (krabbameinsvaldandi) eða eitur með minna skaðlegum áhrifum. Algeng áhrif eru ógleði, kviðverkir eða ofnæmisviðbrögð svo dæmi sé tekið.

Það er því mikilvægt að hafa yfirsýn yfir innanlandsmarkað með sveppi. Þar sem alþjóðleg viðskipti með matvæli er að aukast gætu nýjar tegundir sveppa borist á Norrænan matvælamarkað. Allir þessir þættir kalla á leiðbeiningar fyrir gerð traustra innraeftirlitskerfa fyrir matvælaðnað og verslun með matvæli ásamt opinberu eftirliti til að auka matvælaöryggi.

Þekking á öryggi matvæla er að miklu leyti byggð á reynslu sem safnast hefur á mörgum kynslóðum. Hins vegar ætti mat á öryggi matvæla ávalt að byggja á nútíma aðferðum sem styðjast við gögn úr vísindaritum.

Í Evrópu falla matvæli sem eru ný á Evrópumarkaði undir Nýfæðis-reglugerð. Stutt yfirlit yfir mikilvæga löggjöf er að finna í Viðauka I.

2. Spurningalisti og leiðbeiningalistar yfir sveppi sem henta eða henta ekki til matar fyrir iðnað og verslun

Spurningalisti og leiðbeiningalistarnir eru tæki fyrir stjórnendur fyrirtækja sem bera ábyrgð á greiningu og öryggi ætisveppa.

Spurningalisti

Spurningalistinn er ætlaður fyrir innra eftirlit fyrirtækja í verslun og vinnslu og einnig fyrir opinbert matvælaeftirlit.

Innra eftirlit fyrir ferska og sér í lagi þurrkaða sveppi er flókið, þar sem þörf er á þekkingu á ýmsum sviðum, svo sem réttri greiningu, merkingarreglum, aðskotaefnum, geislavirkni og hvað er óhætt að borða. Spurningalistinn nær yfir þær grunnkröfur sem þarf að uppfylla í innra eftirliti matvælafyrirtækja (bæði í vinnslu og sölu) og í opinberu eftirliti.

Leiðbeiningalistar

Listarnir eru ætlaðir sem hjálpartæki fyrir eftirlitsmenn sem framfylgja innra eftirliti.

Leiðbeiningalistar 1 og 2 eru yfirlit yfir ætisveppi sem selja má á almennum markaði og þar er að finna alla algengustu sveppi á Norðurlöndunum. Listar 3 og 4 eru yfirlit yfir sveppi sem geta verið ætir eða hafa verið taldir ætir en er ekki talið æskilegt að selja á almennum markaði, annað hvort vegna þess að þeir geta valdið óæskilegum áhrifum eða að auðveldlega má ruglast á þeim og eitruðum sveppum („look-a-likes“).

Allar sveppategundir sem taldar eru upp í leiðbeiningalistunum hafa verið áhættumetnar með hliðsjón af gögnum sem sótt eru í ritrýndar vísindagreinar og öðrar tiltækar upplýsingar. Áhættumatið sem byggt er

á er aðgengilegt í formi greina (monopgraph) fyrir hverja einstaka sveppategund í bakgrunnsskýrslu (skýrsla II, kafli 2). Til að auðvelda notkun leiðbeiningarlistanna eru myndir af öllum sveppumtegundunum í lista 1. Hins vegar getur útlit sveppa verið mjög breytilegt svo mælt er með að fleiri tæki séu notuð til að tryggja örugga greiningu.

Í listum 1 og 2 eru sveppir sem má selja í flestum norrænu landanna. Sveppir sem ekki eru í listum 1 og 2 geta verið löglegir á markaði ef þeir eru í samræmi við matvælalöggjöf en eftirlitsaðili ætti að óska eftir áhættumati frá ábyrgum rekstraraðila. Slíkt áhættumat ætti að jafngilda að gæðum leiðbeiningum í skýrslu II, kafla 1 og 2 eða uppfylla skilyrði í nýfæðisreglugerðinni.

Í Finnlandi er innlend reglugerð um matsveppi sem má setja á markað. Allir sveppir sem eru ræktaðir eða tíndir og sveppaafurðir sem framleiddar eru í Finnlandi þurfa að uppfylla skilyrðin í reglugerðinni. Það eru um 24 tegundir sveppa á þessum lista. Í Finnlandi er einungis leyfilegt að markaðssetja sveppi sem er að finna á þessum lista. Reglugerðin gildir ekki um innflutta sveppi.

3. Greiningaraðferðir

Rétt greining sveppa er hornsteinn áhættumatsins. Það felur í sér mat á því hvort tiltekinn sveppur er æt tegund eða óæt. Mikilvægt er að greina eitursveppi og sveppi sem líkjast eitruðum tegundum.

Fyrirtæki sem selja og vinna með matsveppi þurfa að geta greint tegundir af öryggi. Þegar um innflutta sveppi er að ræða þurfa fylgigögn frá birgjum að vera traust og staðfest að sveppir sem keyptir eru hafi verið tegundagreindir af aðilum með fullnægjandi þekkingu. Þetta er einnig mikilvægt fyrir alla meðhöndlun á sveppum þ.m.t. þurrkun. Greining krefst þjálfunar og sérþekkingar, einkum greining á þurrkuðum sveppum.

Þeir sem tína sveppi til útflutnings og einkaaðilar sem selja veitingastöðum þurfa að hafa þjálfun til að greina sveppi og aðskilja frá óætum tegundum og eitursveppum. Sveppafræðileg þjálfun er nauðsynleg fyrir slíka greiningu.

Nýjustu upplýsingar um greiningu sveppa er að finna í nýjum handbókum, rafrænum miðlum o.s.frv. og ekki síst með samráði við sveppafræðinga og með þjálfun og námskeiðum. Sjá einnig skýrslu II, kafla 1.

4. Löggjöf, innra eftirlit og skráningar

Stutt yfirlit yfir viðeigandi ESB reglugerðir og innlendar reglur ásamt stuttri kynningu á innra eftirlit fyrir fyrirtæki í verslun og vinnslu er að finna í viðauka I.

Nánari upplýsingar og áhættumat fyrir sveppina í listunum fjórum er að finna í skýrslu II, sjá www.norden.org

Spurningalisti vegna eftirlits framleiðenda, söluaðila og matvælaeftirlits

Nafn og heimilisfang fyrirtækis _____

Ábyrgur eftirlitsaðili _____

Dagsetning eftirlits _____

Nr.	Eftirlitspáttur	Answers	Comments
1	Heiti vöru		
2	Nafn og heimilisfang birgja (rekjanleiki)		
3	Leyfi/starfsleyfi Gerir landsbundin löggjöf ráð fyrir starfsleyfi eða samþykki? Hefur birgi ¹ fengið starfsleyfi eða samþykki eftirlitsaðila?		
4	Upprunaland (einungis skylda fyrir ræktaða, ferska sveppi. Upprunaland skal þó ætíð merkt ef þörf er á – þ.e. ef vafi er um upprunaland)		
5	Rekjanleiki (Skýr tengsl skulu vera milli vörunnar og fylgigagna)		
6	Merking Sérheiti á tungumáli við-komandi lands, þ.m.t. listi með heitum ef um blandaða sveppi er að ræða (Upplýsingar: sjá leiðbeiningalista)		
7	Er sveppurinn/eru sveppirnir á norrænu listunum (lista 1 eða 2) yfir æta sveppi og eru upplýsingar um greiningu aðgengilegar? ²	Ef já – haldið áfram í lið 9 og 10 Ef nei – haldið áfram í lið 8	
8	Er sveppurinn/eru sveppirnir á norrænu listunum yfir sveppi sem ekki má setja á markað (listi 3 eða 4)	Ef já = ekki hæfir til sölu og dreifingar Ef nei – upplýsingar um greiningu og mat þess efnis að sveppur sé ætur ³ (Í samræmi við 14, grein í Evrópsku matvælalögnum) <i>Ef upplýsingar eru viðurkenndar</i>	

¹ Birgi getur verið framleiðandi, innflytjandi/viðskiptaaðili innan Bandalagsins. Einkaaðilar, sem tína sveppi, þurfa venjulega ekki að tilkynna um starfsemi sína, þar eð starfsemi þeirra er alla jafna í smáum stíl. Hins vegar þurfa þeir að fylgja 14. grein matvælalaga.

² *Finnland* hefur eigin löggjöf um sveppi sem er safnað eða eru ræktaðir í Finnlandi.

³ *Skjöl, sem staðfesta að farið sé að ákvæðum (eða: skjöl, sem staðfesta reglufylgni)*, frá framleiðendum/dreifingaraðilum ásamt áhættumati þar sem mið er tekið af meginreglunum í bakgrunnsskýrslu fyrir áhættumat.

Nr.	Eftirlitspáttur	Answers	Comments
		haldið áfram í lið 9 og 10	
9	Aðskotaefni, þ.á m. geislavirk efni (Gögn sem staðfesta samræmi við hámarksgildi í löggjöf)		
10	Notkunarleiðbeiningar (ef þörf krefur)		
11	Niðurstaða	(Samþykkt/ ekki samþykkt)	

5. Leiðbeiningalistar

Nöfn sveppanna í leiðbeiningalistunum eru fræðiheiti (latnesk heiti) en algeng vísindaleg samheiti eru í sviga.

Enskt heiti gefið upp ef það er til, algeng samheiti eru í sviga og söluheiti í verslunum eru í sviga með bandstriki. Nafngiftir eru útskýrðar nánar í bakgrunnsskýrslu.

Listi 1

Matsveppir ræktaðir og villtir sem henta til sölu á almennum markaði

1-01 Agaricus arvensi (Mókempa)

Sveppurinn safnar í sig kadmíum kadmíum. Magn þessa eitraða og krabbameinsval-dandi þungmáls ætti að kanna reglubundið.

Vegna hins há innihalds af fenýlhýdrasín og kadmíum ætti því ekki að neyta hans í milu magni (sjá áhættugrei-ningu fyrir *Agaricus bisporus* (Matkempa).

**1-02 *Agaricus bisporus* (*A. hortensis*, *A. brunnescens*)
(Matkempa (matkempingur))**

Fram hefur komið í tilraunum, bæði á frumuræktum í tilraunaglassi og í dýratilraunum að fenýlhýdrasín afleiður sem finnst í matkempu og einnig sveppurinn sjálfur getur haft áhrif á erfðaeðni og verið krabbameinsvaldandi. Hugsanleg krabbameinsvaldandi áhrif í mönnum er ekki hægt að útiloka. Því er mælt með að borða ekki matkempu í umtalsverðu magni. Markvert meira magn en 2 kg/ári (meðalneysla á norðurlöndunum) telst vera umtalsvert magn.

Fullnægjandi meðhöndlun (eldun) á hráum sveppnum minnkar magn virkra krabbameinsvaldandi efna. Steiktir, örbylgjuhitastir, soðnir (henda skal suðuvatni) og niðursoðnir sveppir innihalda umtalsvert minna af krabbameinsvaldandi efninu fenýlhýdrasín. Hefðbundin frysting og uppþýðing (ekki frostþurrkun) minnkar magna fenýlhýdrasín. Í sveppnum.

Því er mælt með að meðhöndla/elda matkempu fyrir neyslu.

1-03 *Albatrellus ovinus* (Forest Lamb)

1-04 *Amanita caesarea* (Kejsaraserkur)

**1-05 *Auricularia auricula-judae*. (*A. auricula*)
(Eyrasveppir (Júdaeyra))**

1-06 *Auricularia cornea* (*A. polytricha*) and other *Auricularia* species
(Eyrasveppir (Júdaeyra) og aðrir)

1-07 *Boletus edulis* (Kóngssveppur (Ætiboldungur))

1-08 *Boletus pinophilus* (*B. pinicola*) (Greniboldunur)

1-09 *Boletus reticulatus* (*B. aestivalis*) (Pine Bolete (Ekki íslenska nafn))

1-10 *Cantharellus cibarius* (Kantarella)

1-11 *Cantharellus pallens* (No English name, Ekki Islenska nafn)

1–12 *Craterellus cornucopioides* (*Cantharellus cornucopioides*) (Svartlúður)

1–13 *Craterellus lutescens* (*Cantharellus lutescens*) (Gulllúður)

Geta myndað væg krabbameinsvaldandi efni ef þeir skaddast.

1-14 *Craterellus tubaeformis* (*Cantharellus tubaeformis*) (Gralúður)

Geta myndað væg krabbameinsvaldandi efni ef þeir skaddast.

1-15 *Flammulina velutipes* (Velvet Shank) (Loðfótur (Veturfönungur))

Villtur sveppur er í lista 2.

1–16 *Grifola frondosa* (Blöðkubora)

Er á lista yfir jurtir sem nálgast að vera í útrýmingarhættu (Rauðum lista) í Danmörku, Noregi og Svíþjóð. Ætti einungis að selja á Norðurlöndum ef sveppurinn er ræktaður eða kemur frá landi þar sem hann er ekki á rauðum lista.

1–17 *Hericium coraloides* (Broddkórall)

Er á lista yfir jurtir sem nálgast að vera í útrýmingarhættu (rauðum lista) í Danmörku, Noregi og Svíþjóð. Ætti einungis að selja á Norðurlöndum ef sveppurinn er ræktaður eða kemur frá landi þar sem hann er ekki á rauðum lista.

1-18 *Hericium erinaceus* (Ígulbroddkórall)

Er á rauðum lista í Danmörku, Svíþjóð og Noregi telst í verulegri útrýmingarhættu.
Ætti einungis að selja á Norðurlöndum ef sveppurinn er ræktaður eða kemur frá landi þar sem hann er ekki á Rauðum lista.

1-19 *Hydnum repandum* (Gullbroddi)

1-20 *Hydnum rufescens* (Rauðbroddi)

1-21 *Hypsizygus* spp (Elm Leech, Brown Beech Mushroom, White Beech Mushroom, „Brown Shimeji“, „White Shimeji“ (Ekki íslenska nafn))

1-22 *Lentinula edodes* (*Lentinus edodes*) (Shii-take sveppur, Tókasveppur)

1-23 *Lepista nuda* (*Tricholoma nudum*) (Fjólujússa)

Villtur sveppur er í lista 2.

1–24 *Macrolepiota procera* (Sóhlífarskermill)

1–25 *Morchella conica*. (*M. elata*)(Sóhlífarskermill)

Keilumyrkill (*M. conica*) og náskyldur ættingi matmyrkill (*M. esculenta*): Á aldrei að borða hráa og sjóða í a.m.k. 10 mínútur.

Neysla á miklu magni (meira en 100 g í máltíð) af soðnum, hráum eða samsvarandi magns af þurrkuðum myrkli getur auk meltingartruflana leitt til truflunar á taugastarfsemi og valdið slingurlömun (ataxíu), svima og sjóntruflunum og ætti því að forðast.

1-26 *Morchella esculenta* (Matmyrkill)

Matmyrkill (*M. esculenta*) og náskyldur ættingi Keilumyrkill (*M. conica*): Á aldrei að borða hráa og sjóða í a.m.k. 10 mínútur.

Neysla á miklu magni (meira en 100 g í máltíð) af soðnum, hráum eða samsvarandi magns af þurrkuðum myrkli getur auk meltingartruflana leitt til truflunar á taugastarfsemi og valdið slingurlömun (ataxíu), svima og sjóntruflunum og ætti því að forðast.

1-27 *Pholiota nameko* (Namekoskrýfa)

1-28 *Pleurotus citrinopileatus* (Gulvængur)

1-29 *Pleurotus djamor* (Roðavængur)

1-30 *Pleurotus eryngii* (Ístruvængur)

1-31 *Pleurotus ostreatus* (Ostruvængur)

1-32 *Sparassis crispa* (Blómkálssveppur)

1-33 *Suillus luteus* (Furusúlungur, Furusveppur)

**1-34 *Tricholoma matsutake* (*T. nauseosum*)
(*Spicy Knight* („*Matsu-take*“) *Ekki* *Íslenska nafn*)**

Er á rauðum lista yfir jurtir sem nálgast að vera í útrýmingarhættu í Danmörku og Noregi. Ætti einungis að selja ef sveppurinn kemur frá landi þar sem hann er ekki á rauðum lista.

1-35 *Tuber aestivum* (*Sumartryffill*)

Er á rauðum lista yfir jurtir sem nálgast að vera í útrýmingarhættu í Danmörku.
Ætti einungis að selja á Norðurlöndum ef sveppurinn er ræktaður eða kemur frá landi þar sem hann er ekki á rauðum lista.

1-36 *Tuber magnatum* („Tryffill“)

1-37 *Tuber melanosporum* („Tryffill“)

1-38 *Tuber sinense* („Chinese Truffle“ (Ekki Islenska nafn))

Mynd vantar

1-39 *Volvariella volvacea* (*Volvaria volvacea*)(Matsooka)

Í listum 2–4 eru ekki myndir. Myndir er að finna í skýrslu. II, kafla 2, sjá www.norden.org

Listi 2

Villtir matsveppir þar sem tegundagreing þarf að vera gerð af viðurkenndum sérfræðingi til að teljast æskileg til sölu á almennum markaði

Sveppir geta hafnað á lista 2 af nokkrum ástæðum. Ein ástæða er að hætt er við að þeim sé ruglað saman við dýrari eða jafnvel eittraða sveppi.

No	Fræðiheiti	Heiti á Íslenska/ensku	Athugasemdir
2–01	<i>Agaricus arvensis</i>	Mókempa	Sveppurinn safnar í sig kadmíum. Magn þessa eittraða og krabbameinsvaldandi þungmáls ætti að kanna reglubundið. Vegna hins há innihalds af fenýlhýdrasín og kadmíum ætti því ekki að neyta hans í milu magni (sjá áhættugreiningu fyrir <i>Agaricus bisporus</i> (Matkempa)).
2–02	<i>Agaricus augustus</i>	Ekki Íslenska nafn	Sveppurinn safnar í sig kadmíum. Magn þessa eittraða og krabbameinsvaldandi þungmáls ætti að kanna reglubundið. Vegna hins há innihalds af fenýlhýdrasín og kadmíum ætti því ekki að neyta hans í milu magni (sjá áhættugreiningu fyrir <i>Agaricus bisporus</i> (Matkempa)).
2–03	<i>Agaricus bitorquis</i>	Ekki Íslenska nafn	Getur myndað mikið magn af fenýlhýdrasín afleiðum og ætti því ekki að neyta hans í miklu magni (sjá áhættugreiningu fyrir <i>A. bisporus</i> (Matkempa)).
2–04	<i>Agaricus campestris</i>	Túnkempa (Túnkempingur, Túnætisveppur)	Getur myndað mikið magn af fenýlhýdrasín afleiðum. Túnkempu ætti því ekki að neyta í miklu magni (sjá áhættugreiningu fyrir <i>A. bisporus</i> (Matkempa)).
2–05	Other not yellowing <i>Agaricus</i> species e.g. <i>A. lamgei</i> (<i>A. haemorrhoidarius</i> and <i>A. sylvaticus</i>)	Kempur, aðrar sem ekki gulna við hnjask.	Geta myndað mikið magn af fenýlhýdrasín afleiðum. Kempa sem ekki gulna við hnjask ætti því ekki að neyta í miklu magni (sjá áhættugreiningu fyrir <i>A. bisporus</i> (Matkempa)).
2–06	<i>Agaricus</i> species, other yellowing e.g. <i>A. sylvicola</i> (<i>A. abruptibulbus</i> and <i>A. urinascens</i> , <i>A. excellens</i> , <i>A. macrosporus</i> e.g. <i>A. sylvicola</i>)	Kempur, aðrar sem gulna við hnjask	Kempur sem gulna við hnjask safna í sig kadmíum. Magn þessa eittraða og krabbameinsvaldandi þungmáls ætti að kanna reglubundið. Kempur sem gulna við hnjask geta myndað mikið magn af fenýlhýdrasín og ætti því ekki að neyta þeirra í miklu magni (sjá áhættugreiningu fyrir <i>A. bisporus</i> (Matkempa)).
2–05	<i>Calocybe gambosa</i> (<i>Lyophyllum gambosum</i>) (<i>Tricholoma gambosum</i> , <i>T. georgii</i>)	Vorkolla	
2–06	<i>Coprinus comatus</i>	Ullblekill	

No	Fræðiheiti	Heiti á Íslenska/ensku	Athugasemdir
2-07	<i>Cortinarius caperatus</i> (<i>Rozites caperatus</i>)	Hrukkuhös-sveppur	
2-08	<i>Flammulina velutipes</i>	Loðfótur (Veturfönungur)	
2-09	<i>Gomphidius glutinosus</i>	Slímgumpur (Slímstautull)	
2-10	<i>Gomphus clavatus</i>	Fjólusteðji	Er á rauðum lista í Danmörku og í Noregi yfir sveppi sem nálgast að vera í útrýmingarhættu. Ætti einungis að selja ef sveppurinn kemur frá landi þar sem hann er ekki á rauðum lista.
2-11	<i>Hygrophorus camarophyllus</i>	Sótsniglingur	Sótsniglingur er á rauðum lista í Danmörku yfir sveppi í verulegri útrýmingarhættu. Ætti einungis að selja ef sveppurinn kemur frá landi þar sem hann er ekki á Rauðum lista.
2-12	<i>Hygrophorus hypothecus</i>	Herald of Winter Ekki Íslenska nafn	
2-13	<i>Hygrocybe pratensis</i> (<i>Camarophyllus pratensis</i>)	Vallhnúfa	
2-14	<i>Hygrocybe punicea</i>	Skarlattoppa	Er á rauðum lista í Svíþjóð og Danmörku yfir sveppi sem nálgast að vera í útrýmingarhættu. Ætti einungis að selja ef sveppurinn kemur frá landi þar sem hann er ekki á rauðum lista.
2-15	<i>Lactarius deliciosus</i>	Ljúflekta	
2-16	<i>Lactarius deterrimus</i>	Matlekta	
2-17	<i>Lactarius rufus</i>	Ekki Íslenska Nafn	Þarf að meðhöndla fyrir neyslu (salta og hita) til að eyða sterkum bragðefnum sem myndast í sveppnum. Suðuvatni ætti að henda.
2-18	<i>Lactarius torminosus</i>	Loðlekta, (Loðglætingur)	Þarf að meðhöndla fyrir neyslu (salta og hita) til að eyða sterkum bragðefnum sem myndast í sveppnum. Suðuvatni ætti að henda.
2-19	<i>Lactarius trivialis</i> . (<i>Lactarius utilis</i>)	Ekki Íslenska Nafn	Þarf að meðhöndla fyrir neyslu (salta og hita) til að eyða sterkum bragðefnum sem myndast í sveppnum. Suðuvatni ætti að henda. Er á rauðum lista í Danmörku yfir sveppi sem nálgast að vera í útrýmingarhættu.
2-20	<i>Lactarius volemus</i>	Ekki Íslenska Nafn	Er á rauðum lista í Danmörku yfir sveppi sem nálgast að vera í útrýmingarhættu. Ætti einungis að selja ef sveppurinn kemur frá landi þar sem hann er ekki á rauðum lista.
2-21	<i>Leccinum aurantiacum</i> (<i>L.albostipitatum</i> , <i>L. quercinum</i>)	Asparlubbi	Krefst rækilegrar hitameðhöndlunar. Sveppir sem ekki hafa fengið nægilega hitun geta valdið eitrun.
2-22	<i>Leccinum versipelle</i>	Reyðilubbi (Rauðhetta)	Krefst rækilegrar hitameðhöndlunar. Sveppir sem ekki hafa fengið nægilega hitun geta valdið eitrun.
2-23	<i>Leccinum vulpinum</i>	Ekki Íslenska Nafn	Krefst rækilegrar hitameðhöndlunar. Sveppir sem ekki hafa fengið nægilega hitun geta valdið eitrun.
2-24	<i>Leccinum</i> species, other e.g. <i>Boletus scaber</i>	Lubbar, aðrir e.g., Ekki Íslenska Nafn	Krefst rækilegrar hitameðhöndlunar. Sveppir sem ekki hafa fengið nægilega hitun geta valdið eitrun.

No	Fræðiheiti	Heiti á Íslenska/ensku	Athugasemdir
2–25	<i>Lepista nuda</i> (<i>Tricholoma nudum</i>)	Fjólujússa	Ræktaður sveppur er á lista 1.
2–26	<i>Lepista saeva</i> (<i>L. personata</i> , <i>Tricholoma personatum</i>)	Field Blewit Ekki Íslenska Nafn	
2–27	<i>Russula claroflava</i>	Glóhnefla	
2–28	<i>Russula decolorans</i>	Copper Brittlegill Ekki Íslenska Nafn	
2–29	<i>Russula integra</i>	Nutty Brittlegill Ekki Íslenska Nafn	
2–30	<i>Russula paludosa</i>	Mýrahnefla	
2–31	<i>Russula vesca</i>	Garðhnefla	
2–32	<i>Russula vinosa</i> (<i>R. obscura</i>)	Ekki Íslenska Nafn	
2–33	<i>Russula xerampelina</i>	Móhneflur	Það eru fleiri tegundir náskildar móhneflu. Þessir sveppir, eins og móhnefla, lykta líkt og soðinn skelfiskur og eru ætir. Þeir eru ekki algengir á Norðurlöndunum.
2–34	<i>Suillus granulatus</i>	Kornasúlungur	
2–35	<i>Suillus grevillei</i>	Lerkisúlungur, (Lerkisveppur)	
2–36	<i>Suillus variegatus</i>	Sandsúlungur	
2–37	<i>Tricholoma portentosum</i>	Coalman („Charbonnier“) Ekki Íslenska nafn	
2–38	<i>Xerocomus badius</i> (<i>Boletus badius</i>)	Bay Bolete Ekki Íslenska nafn	

List 3

Viltir sveppir sem líkjast eitruðum sveppum og teljast því óheppilegir til sölu á almennum markaði⁴

No.	Fræðiheiti	Heiti á íslenska/ensku	Athugasemdir
3-01	<i>Amanita fulva</i>	Rauðserkur	Óþroskaður rauðserkur (sérstaklega ef hann líkist hænueggi) líkist mjög hinum baneitraða vomuserk (<i>A.phalloides</i>) eða (<i>A. virosa</i>) sem einnig líkjast hænueggjum þegar þeir eru óþroskaðir. Þessi serktegund líkist <i>Amanita pantherina</i> sem er mjög eittraður.
3-02	<i>Amanita rubescens</i>	Ekki íslenska nafn	Hunangssveppi ætti aldrei að borða hráa. Á að hita (sjóða) rækilega og einungis borða í litlu magni þegar þeirra er neytt í fyrsta skipti.
3-03	<i>Armillaria borealis</i>	Hunangssveppur	Hunangssveppi er erfitt að greina frá hinum eittraða dökka hunangssvepp (<i>A. ostoyae</i>) og henta því ekki sem söluvara.
3-04	<i>Armillaria cepistipes</i> . (<i>Armillariella cepistipes</i>)	Hunangssveppur	Armillaria tegundir má selja í Finnlandi en það gæti breyst.
3-05	<i>Armillaria lutea</i> (<i>Armillaria gallica</i>)	Hunangssveppur	Líkist B. satanas og B. Legaliae sem eru eittraðar tegundir.
3-06	<i>Armillaria mellea</i> (<i>Armillariella mellea</i>)	Hunangssveppur	Líkist B. satanas og B. Legaliae sem eru eittraðar tegundir.
3-07	<i>Boletus luridiformis</i>	Ekki íslenska nafn	Líkist Chlorophyllum brunneum sem talinn er eittraður.
3-08	<i>Boletus luridus</i> .	Ekki íslenska nafn	Líkist Chlorophyllum brunneum sem er talinn eittraður.
3-09	<i>Chlorophyllum olivieri</i> (<i>Lepiota olivieri</i> , <i>Macrolepiota olivieri</i>)	Garðskermill	Líkist Chlorophyllum brunneum sem er talinn eittraður.
3-10	<i>Chlorophyllum rachodes</i> (<i>Macrolepiota rachodes</i> , <i>Lepiota</i>)	Ekki íslenska nafn	Líkist sumum trektlum (<i>Clitocybe tegundum</i>) eins og mótrektlu (<i>Clitocybe rivulosa</i>) sem eru mjög eittraðar.
3-11	<i>Clitopilus prunulus</i>	Voðhöttur (Vatthöttur)	Marga kögra (<i>Cortinarius tegundir</i>) er erfitt að greina og sumar tegundir eru baneitraðar, t.d. <i>Cortinarius rubellus</i> .
3-12	<i>Cortinarius spp.</i> e.g., <i>Cortinarius armillatus</i>	Einstaka kögrar t.d. Ekki íslenska nafn	Viðarnollur (<i>Hypholoma capnoides</i>) líkist brennisteinsnolli (<i>Hypholoma fasciculare</i>) sem er eittraður.
3-13	<i>Hypholoma capnoides</i>	Viðarnollur (Kirkjugarðsnollur)	Hverfiskrýfa (<i>Kuehneromyces mutabilis</i>) líkist viðarkveif (<i>Galerina marginata</i>) sem er baneitruð.
3-14	<i>Kuehneromyces mutabilis</i> (<i>Pholiota mutabilis</i>)	Hverfiskrýfa, (Hverfisveppur)	Grænhnefla og aðrar grænleitar hneflur líkjast vomuserk (<i>A.phalloides</i>) sem er baneitraður.
3-15	<i>Russula aeruginea</i> and other glaucous green <i>Russula species</i> , e.g. <i>Russula cyanoxantha</i> <i>Russula grisea</i> <i>Russula ionochlora</i> <i>Russula parazurea</i> <i>Russula virescens</i>	Ekki íslenska nafn Ekki íslenska nafn Ekki íslenska nafn Ekki íslenska nafn Bláhnæfla	Russula virescens er á valista í Noregi yfir tegundir sem nálgast að vera í útrýmingarhættu.

⁴ Listar 2 - 4 eru án mynda. Myndir af sveppunum á listunum og eitruðum tvíförum (look-alikes) eru í skýrslu Vol. 2, bakgrunnsskýrslu, sjá www.norden.org

Listi 4

Vilttir sveppir sem áður voru taldir matsveppir, en eru nú taldir valda bráða eða langtíma áhrifum eftir neyslu og eru því ekki hæfir til sölu á almennum markaði⁵

No.	Fræðiheiti	Heiti á íslenska/ensku	Athugasemdir
4-01	<i>Armillaria ostoyae</i> (<i>Armillaria ostroyae</i> .)	Hunangssveppur	Dökkir hunangssveppir (<i>A. ostroyae</i> .) geta valdið eitrunum jafnvel þó þeir séu rækilega hitaðir og þá ætti ekki að selja. Eiturefnið er ekki þekkt. Hunangssveppi (<i>Armillaria tegundir</i>) má sem stendur selja í Finnlandi en sú staða gæti breyst.
4-02	<i>Clitocybe connata</i> (<i>Lyophyllum connatum</i>)	Gráspyrða (Gráknipplingur)	Gráspyrða inniheldur hitaþolið eiturefni necatorin sem er talið hafa skaðleg áhrif á erfðaeefni (genótoxískt).
4-03	<i>Clitocybe nebularis</i> (<i>Lepista nebularis</i>)	Ekki íslenska nafn	Þessi treklutegund getur valdið eitrunum hjá sumum einstaklingum jafnvel eftir rækilega suðu. Eitrið er óþekkt.
4-04	<i>Coprinopsis atramentaria</i> (<i>Coprinus atramentarius</i>)	Slöttblekill	Slöttblekill inniheldur coprin, eitur með áhrif svipuð antabus (veldur uppkostum með áfengi). Eitrið er einnig talið valda eituráhrifum á æxlun.
4-05	<i>Gyromitra esculenta</i>	Krymplusveppur, (Krymplumyrkill)	Krymplumyrkil ætti ekki að borða. Jafnvel eftir þurrkun mánuðum saman eða endurtekna suðu þar sem suðuvatni er hent inniheldur hann enn umtalsvert magn af eiturefni sem talið er hafa skaðleg áhrif á erfðaeefni og vera krabbameinsvaldandi.
4-06	<i>Laccaria amethystina</i>	Fjölulakka	Fjölulakka safnar í sig arseni og inniheldur lífræn arsensambönd, einkum dímetýlarsen sýru, sem hugsanlega er skaðleg erfðaeefni og krabbameinsvaldandi.
4-07	<i>Lactarius necator</i> (<i>L. plumbeus</i> , <i>L. turpis</i>)	Grænlekta	Grænlekta inniheldur hitaþolið eiturefni necatorin sem er talið hafa skaðleg áhrif á erfðaeefni (genótoxískt).
4-08	<i>Paxillus involutus</i>	Garðlumma (Lummusveppur)	Garðlumma inniheldur eitur sem þolir suðu og getur eftir endurtekna neyslu valdið alvarlegum eituráhrifum jafnvel dauða.
4-09	<i>Pleurocybella porrigens</i>	Ekki íslenska nafn	Inniheldur pheurocybella ziridine sem hefur valdið banvænum eitrunum
4-10	<i>Pholiota squarrosa</i>	Ígulskrýfa	Ígulskrýfa geur stundum valdið eitrunum. Eiturefnið er óþekkt.
4-11	<i>Tricholoma equestre</i> (<i>T. flavovirens</i> , <i>T. auratum</i>)	Riddaraskjalda	Alvarlegar, sumar banvænar, eitrarir hafa átt sér stað eftir endurtekna neyslu á umtalsverðu magni af þessum sveppi. Riddaraskjöldu ætti því ekki að selja fyrir en eitrið hefur fundist og greinst og skýring fengist á eitrinni. Vegna þessara eitrana hafa nokkur lönd í Evrópu bannað sölu á Riddaraskjöldu.

⁵ Listar 2 - 4 eru án mynda. Myndir af sveppunum á listunum og eitruðum tvíförum (look-a-likes) eru í skýrslu Vol. 2, bakgrunnsskýrslu, sjá www.norden.org

6. Tilvísun (index) í lista

Tilvísunarnúmerin eru samsett á eftirfarandi hátt:

- Númer 1–01 vísar í lista 1, sveppur númer 01, 1–02 í svepp númer 02 o.s.frv.
- Númer 2–01 vísar í lista 2, sveppur númer 01
- Númer 3–01 vísar í lista 3, sveppur númer 01
- Númer 4–01 vísar í lista 4, sveppur númer 01

Sumir sveppana í listunum hafa ekki⁶ heiti á Ensku, í þeim tilfellum stendur í tilvísun „Ekki íslenska nafn“.

Heiti á Íslenska	Fræðiheiti	No
Ætiboldungur	<i>Boletus edulis</i>	1–07
Asparlubbi	<i>Leccinum aurantiacum</i> (<i>L. albobostipitatum</i> , <i>L. quercinum</i>)	2–23
Bláhnefla	<i>Russula virescens</i>	3–15
Blöðkubora	<i>Grifola frondosa</i>	1–16
Blómkálssveppur	<i>Sparassis crispa</i>	1–32
Broddkórall	<i>Hericium coralloides</i>	1–17
Einstaka kögrar t.d. No	<i>Cortinarius</i> spp. e.g., <i>C. armillatus</i>	3–12
Icelandic name		
Ekki íslenska nafn	<i>Agaricus augustus</i> (<i>A. perrarus</i>)	2–02
Ekki íslenska nafn	<i>Agaricus bitorquis</i>	2–03
Ekki íslenska nafn	<i>Albatrellus ovinus</i>	1–03
Ekki íslenska nafn	<i>Amanita rubescens</i>	3–02
Ekki íslenska nafn	<i>Boletus luridiformis</i>	3–07
Ekki íslenska nafn	<i>Boletus luridus</i> .	3–08
Ekki íslenska nafn	<i>Boletus reticulatus</i> (<i>B. aestivalis</i>)	1–09
Ekki íslenska nafn	<i>Cantharellus pallens</i>	1–11
Ekki íslenska nafn	<i>Chlorophyllum rachodes</i> (<i>Macrolepiota rachodes</i> , <i>Lepiota rhacodes</i>)	3–10
Ekki íslenska nafn	<i>Clitocybe nebularis</i> (<i>Lepista nebularis</i>)	4–03
Ekki íslenska nafn	<i>Hypsizygus</i> spp.	
Ekki íslenska nafn	<i>Hygrophorus hypothejus</i>	2–14
Ekki íslenska nafn	<i>Lactarius rufus</i>	2–19
Ekki íslenska nafn	<i>Lactarius trivialis</i> (<i>L. utilis</i>)	2–21
Ekki íslenska nafn	<i>Lactarius volemus</i>	2–22
Ekki íslenska nafn	<i>Leccinum vulpinum</i>	2–25
Ekki íslenska nafn	<i>Lepista saeva</i> (<i>L. personata</i> , <i>Tricholoma personatum</i>)	2–28
Ekki íslenska nafn	<i>Pleurocybella porrigens</i>	4–10
Ekki íslenska nafn	<i>Russula cyanoxantha</i>	3–15
Ekki íslenska nafn	<i>Russula decolorans</i>	2–30

⁶ April 2012.

Heiti á Íslenska	Fræðiheiti	No
Ekki Íslenska nafn	<i>Russula grisea</i>	3–15
Ekki Íslenska nafn	<i>Russula integra</i>	2–31
Ekki Íslenska nafn	<i>Russula ionochlora</i>	3–15
Ekki Íslenska nafn	<i>Russula parazurea</i>	3–15
Ekki Íslenska nafn	<i>Russula vinosa (R. obscura)</i>	2–34
Ekki Íslenska nafn	<i>Tricholoma matsutake(T. nauseosum)</i>	1–34
Ekki Íslenska nafn	<i>Tuber indicum (Tuber sinense)</i>	1–36
Ekki Íslenska nafn	<i>Tricholoma portentosum</i>	2–39
Ekki Íslenska nafn	<i>Xerocomus badius (Boletus badius)</i>	2–40
Eyrasveppir	<i>Auricularia auricula-judae (A. auricula)</i>	1–05
Eyrasveppir	<i>Auricularia polytricha</i> and other <i>Auricularia</i> species	1–06
(Júdaseyra) og aðrir		
Fjólujússa	<i>Lepista nuda (Tricholoma nudum)</i>	1–23
Fjólujússa	<i>Lepista nuda (Tricholoma nudum)</i>	2–27
Fjólulakka	<i>Laccaria amethystina</i>	4–05
Fjólusteðji	<i>Gomphus clavatus</i>	2–12
Furusúlungur, Furusveppur	<i>Suillus luteus</i>	1–33
Garðhnefla	<i>Russula vesca.</i>	2–33
Garðlumma	<i>Paxillus involutus</i>	4–08
Garðskermill	<i>Chlorophyllum olivieri</i> (<i>Lepiota olivieri</i> , <i>Macrolepiota olivieri</i>)	3–09
Glóhnefla	<i>Russula claroflava (R. flava)</i>	2–29
Grænhnefla	<i>Russula aeruginea</i>	3–15
og aðrar grænleitar hneflur	and other glaucous green <i>Russula</i> species, e.g. see the following examples (<i>R. cyanoxantha</i> , <i>R. grisea</i> , <i>R. ionochlora</i> , <i>R. parazurea</i> , <i>R. virescens</i>)	
Grænelekta	<i>Lactarius necator (L.s plumbeus, L. turpis)</i>	4–07
Gráknipplingur	<i>Clitocybe connata (Lyophyllum connatum)</i>	4–02
Gralúður	<i>Craterellus tubaeformis (Cantharellus tubaeformis)</i>	1–14
Gráspyrða	<i>Clitocybe connata (Lyophyllum connatum)</i>	4–02
Greniboldungur	<i>Boletus pinophilus (B. pinicola)</i>	1–08
Gulbroddi	<i>Hydnum repandum</i>	1–19
Gullúður	<i>Craterellus lutescens(Cantharellus lutescens)</i>	1–13
Gulvængur	<i>Pleurotus citrinopileatus</i>	1–28
Hrukkuhös-sveppur	<i>Cortinarius caperatus (Rozites caperatus)</i>	2–09
Hunangssveppur	<i>Armillaria borealis</i>	3–03
Hunangssveppur	<i>Armillaria cepistipes.(Armillariella cepistipes)</i>	3–04
Hunangssveppur	<i>Armillaria lutea (A. gallica)</i>	3–05
Hunangssveppur	<i>Armillaria mellea (Armillariella mellea)</i>	3–06
Hunangssveppur	<i>Armillaria ostoyae (Armillariella ostoyae)</i>	4–01
Hverfiskrýfa	<i>Kuehneromyces mutabilis. (Pholiota mutabilis).</i>	3–14
Hverfisveppur	<i>Kuehneromyces mutabilis. (Pholiota mutabilis).</i>	3–14
Ígulbroddkórall	<i>Hericium erinaceus</i>	1–18
Ígulskrýfa	<i>Pholiota squarrosa</i>	4–09
Ístruvængur	<i>Pleurotus eryngii</i>	1–30
Júdaseyra	<i>Auricularia auricula-judae (A. auricula)</i>	1–05
Kantarella	<i>Cantharellus cibarius</i>	1–10
Keilumyrkill	<i>Morchella conica (M. elata)</i>	1–25
Keisaraserkur	<i>Amanita caesarea</i>	1–04
Kempur, aðrar sem ekki gulna við hnjask.	<i>Agaricus</i> species, other not yellowing e.g. <i>A. langei (A. haemorrhoidarius Schulzer and A. sylvaticus</i>	2–05
Kempur, aðrar sem gulna við hnjask	<i>Agaricus</i> species, other yellowing e.g. <i>A. sylvicola. (A.abruptibulbus (A.urinascens (A. excellens, A. macroporus</i>	2–06
Kirkjugarðsnollur	<i>Hypholoma capnoides</i>	3–13
Kóngssveppur	<i>Boletus edulis</i>	1–07
Kornasúlungur	<i>Suillus granulatus</i>	2–36
Krymplumyrkill	<i>Gyromitra esculenta</i>	4–05
Krymplusveppur	<i>Gyromitra esculenta</i>	4–05
Lerkisúlungur	<i>Suillus grevillei</i>	2–37
Lerkisveppur	<i>Suillus grevillei</i>	2–37
Ljúflekta	<i>Lactarius deliciosus</i>	2–17

Heiti á Íslenska	Fræðiheiti	No
Loðfótur	<i>Flammulina velutipes</i>	1–15
Loðfótur	<i>Flammulina velutipes</i>	2–10
Loðglætingur	<i>Lactarius torminosus</i>	2–20
Loðleka	<i>Lactarius torminosus</i>	2–20
Lubbar, aðrir e.g., No Icelandic name	<i>Leccinum</i> species, other e.g. <i>L. scabrum</i>	2–26
Lummusveppur	<i>Paxillus involutus</i>	4–08
Matkempa	<i>Agaricus bisporus</i> (<i>A. hortensis</i> , <i>A. brunnescens</i>)	1–02
Matkempingur	<i>Agaricus bisporus</i> (<i>A. hortensis</i> , <i>A. brunnescens</i>)	1–02
Matleka	<i>Lactarius deterrimus</i>	2–18
Matmyrkill	<i>Morchella esculenta</i>	1–26
Matsokka	<i>Volvariella volvacea</i> (<i>Volvaria volvacea</i>)	1–39
Móhneflur	<i>Russula xerampelina</i>	2–35
Mókempa	<i>Agaricus arvensis</i>	1–01
Mókempa (Mókempingur)	<i>Agaricus arvensis</i>	2–01
Mýrahnefla	<i>Russula paludosa</i>	2–32
Namekoskrýfa	<i>Pholiota nameko</i>	1–27
Ostruvængur	<i>Pleurotus ostreatus</i>	1–31
Rauðbroddi	<i>Hydnum rufescens</i>	1–20
Rauðhetta	<i>Leccinum versipelle</i>	2–24
Rauðserkur	<i>Amanita fulva</i>	3–01
Reyðilubbi	<i>Leccinum versipelle</i>	2–24
Riddaraskjalda	<i>Tricholoma equestre</i> (<i>T. flavovirens</i> , <i>T. auratum</i>)	4–11
Roðavængur	<i>Pleurotus djamar</i>	1–29
Sandsúlungur	<i>Suillus variegatus</i>	2–38
Shii–take sveppur	<i>Lentinula edodes</i> (<i>Lentinus edodes</i>)	1–22
Skarlattoppa	<i>Hygrocybe punicea</i>	2–16
Slímgumpur	<i>Gomphidius glutinosus</i>	2–11
Slímstautull	<i>Gomphidius glutinosus</i>	2–11
Slöttblekill	<i>Coprinopsis atramentaria</i> (<i>Coprinus atramentarius</i>)	4–04
Sóhlífarskermill	<i>Macrolepiota procera</i>	1–24
Sótsniglingur	<i>Hygrophorus camarophyllus</i>	2–13
Sumartryffill	<i>Tuber aestivum</i>	1–35
Svartlúður	<i>Craterellus cornucopioides</i> (<i>Cantharellus cornucopioides</i>)	1–12
Tókasveppur	<i>Lentinula edodes</i> (<i>Lentinus edodes</i>)	1–22
Tryffill	<i>Tuber magnatum</i>	1–37
Tryffill	<i>Tuber melanosporum</i>	1–38
Túnætisveppur	<i>Agaricus campestris</i>	2–04
Túnkempa	<i>Agaricus campestris</i>	2–04
Túnkempingur	<i>Agaricus campestris</i>	2–04
Ullblekill	<i>Coprinus comatus</i>	2–08
Vallhnúfa	<i>Hygrocybe pratensis</i> (<i>Camarophyllus pratensis</i>)	2–15
Vatthöttur	<i>Clitopilus prunulus</i>	3–11
Veturfönungur	<i>Flammulina velutipes</i>	1–15
Veturfönungur	<i>Flammulina velutipes</i>	2–10
Viðarnollur	<i>Hypholoma capnoides</i>	3–13
Voðhöttur	<i>Clitopilus prunulus</i>	3–11
Vorkolla	<i>Calocybe gambosa</i> (<i>Lyophyllum gambosum</i> , <i>Tricholoma gambosum</i> , <i>T. georgii</i>)	2–07

Viðauki I – Yfirlit yfir viðeigandi EB og innlenda löggjöf og innra eftirlit

Löggjöf

Um matvæli gilda almenn ákvæði í löggjöfnni og einnig sérákvæði s.s. um þungmálma og geislavirkni.

Matvælaeftirlit og kröfur um skráningar fyrir fyrirtæki í verslun og iðnaði er að finna í fjölda EB reglegrða og tilskipana:

- Matvælalögin
- Merkingarreglur
- Nýfæði
- Ávextir og grænmeti
- Aðskotaefni í matvælum (málmar, varnarefni, geislavirkni)
- Hollustuhættir
- Eftirlit
- Innlend löggjöf eða leiðbeiningar um lífvirk efni

Matvælalög: Matsveppir þurfa að uppfylla almennar kröfur í Evrópsku matvælaeðlugerðinni (EB 178/2002), sérstaklega ákvæði 14. greinar, en þar segir að ekki skuli markaðssetja matvæli ef þau eru ekki örugg. Að auki ætti að taka eftirfarandi þætti til greina þegar meta skal hvort matvæli geti verið skaðleg heilsu:

- ekki aðeins hugsanleg skyndileg og/eða skammtíma og/eða langtíma áhrif tiltekinna matvæla á heilsu þess sem neytir þeirra, heldur einnig áhrif á komandi kynslóðir
- hugsanleg uppsöfnuð eitursáhrif
- áhrif á heilsu ákveðinna viðkvæmra neytendahópa sem matvælin eru ætluð

Nýfæðisreglugerð: Hvað varðar vaxandi fjölbreytni sveppa á markaði, þarf að taka tillit til að í Evrópu, falla matvæli sem eru ný á Evrópumarkaði undir ákvæði nýfæðisreglugerðar. Í reglugerðinni segir að matvæli sem ekki hefur verið neytt innan sambandsins að verulegu marki fyrir 15 maí 1997 teljist nýfæði. Nýfæði þarf að áhættumeta áður en leyft er að selja það á Evrópumarkaði. Það flækir málið enn að takmarkaðar upplýsingar eru um neyslu ýmissa sveppategunda.

Landsbundin löggjöf um sveppi: Nokkur lönd innan EB, svo sem Svíþjóð, Finnland, Belgía, Pólland og Frakkland hafa sett eigin löggjöf eða leiðbeiningar um matsveppi. Ákvæði um magn eiturefna í sveppum er ekki bundið í samræmda löggjöf.

Innra eftirlit og skráningar

Innra eftirlit er skilgreint sem kerfisbundnar ráðstafanir sem stjórnendur fyrirtækja gera til að tryggja að kröfur sem settar eru um matsveppi séu uppfylltar.

Grundvöllur góðrar framleiðslu eða innflutnings er gott innra eftirlit með sveppum (og öðrum matvælum) hjá framleiðanda eða innflytjanda. Eftirlit ætti að byggjast á HACCP, með viðeigandi skráningum og réttri tegundagreiningu á sveppum. Þetta á einnig við um t.d. þurrkun á sveppum og framleiðslu á tilbúnum matvælum.

Matvælafyrirtækjum er skylt að starfrækja innra eftirlit með viðeigandi skráningum samkvæmt lögum. Opinber eftirlitsaðili getur óskað eftir að fá það staðfest í eftirliti.

Skráningar geta verið:

- Yfirlýsing um samræmi og
- Ýtarleg gögn til að styðja það

Samræmisyfirlýsing er venjulega yfirlýsing/vottun frá framleiðanda/útflytjanda á meðan stuðningsgögn eru nákvæmar upplýsingar til dæmis vikmörk efnagreininga, greiningaraðferðir, sýnatökuaðferðir eða í tilfelli sveppa hvort sérfræðingur hafi annast tegundagreiningu. Ennfremur gætu eiturefnafræðilegar heimildir verið hluti af stuðningsgögnum.

Þar sem slík gögn teljast í sumum tilfellum trúnaðarupplýsingar ættu þau að vera aðgengileg opinberum eftirlitsaðila þegar farið er fram á slíkt og notuð samkvæmt samkomulagi um trúnað.

Hverjir ættu að hafa innra eftirlit?

Allir hlekkir í framleiðslukeðju frá ræktanda eða innflytjenda til framleiðanda og áfram til veitingastaða og smásala eiga að hafa innra eftirlit og viðeigandi gögn. Þeir sem tína sveppi eiga að hafa nægilega þekkingu helst vottaða.

Framleiðanda, notanda eða innflytjanda er skylt að kynna sér lagaákvæði um sveppi, þ.m.t. um unnar eða pakkaðar afurðir úr sveppum.

Samræmisyfirlýsing og stuðningsgögn

Hluti af innra eftirliti í verslun og vinnslu er skráning á samræmi vöru

Ábyrg fyrirtæki eiga að hafa

- Viðeigandi þekkingu á hvaða sveppir eru ætir og hvernig skal greina þá
- Viðeigandi þekkingu á löggjöfinni til að geta metið áreiðanleika upplýsinga sem fylgja vörunni
- Grunnatriði gátlista fyrir innra eftirlit er að allir liðir frá ræktanda eða þeim sem tína sveppi til innflytjanda á þurrkuðum sveppum eða veitingastöðum sem kaupa frá einstaklingum beri ábyrgð
- Innra eftirlit sem byggir á þekkingu og gagnkvæmu trausi milli viðskiptafélaga

Almennt ættu samræmisyfirlýsingar að teljast fullnægjandi gögn fyrir innra eftirlit til að sýna fram á að löggjöf sem snertir sveppi og sveppaafurðir sé uppfyllt.

Hvað varðar örugga notkun á sveppum til matar, er spurningalistinn hugsaður til að tryggja áreiðanleika fylgiskjala hvað varðar greiningu og matvælaöryggi. Leiðbeiningalistar eru til frekari stuðnings.

Viðauki II – Heimilisföng

Matvælastofnanir á Norðurlöndunum

Danish Veterinary and Food Administration (Fødevarestyrelsen):
www.fvst.dk

Finnish Food Safety Authority Evira:
<http://www.evira.fi>

Icelandic Food and Veterinary Authority, MATIS (Matvælastofnun):
<http://www.mast.is>

Norwegian Food Safety Authority (Mattilsynet):
<http://www.mattilsynet.no> (information for trade and industry)
<http://www.matportalen.no> (information for the public)

Swedish National Food Agency (Livsmedelsverket):
<http://www.slv.se>

Upplýsingamiðstöðvar vegna eitrana á Norðurlöndunum

I bráðaeitrunartilfellum: Ísland, Danmörk, Finnland og Svíþjóð: í bráðaeitrunartilfellum hringja í 112. *Norge: Acute cases call 113, and ask for poison information center.*

Í minna alvarlegum tilfellum skal hafa samband við eitrunamiðstöð viðkomandi lands. Sjá heimilisföng og símanúmer hér að neðan.

Danmörk	Giftlinjen http://www.bispebjerghospital.dk/giftlinjen/forside/ Sími +45 82 12 12 12
Finnland	Myrkytystietokeskus http://www.hus.fi/default.asp?path=1,28,824,2049,2265,2260 Giftinformationscentralen http://www.hus.fi/default.asp?path=58;373;19337;9738;7645 Poison Information Centre http://www.hus.fi/default.asp?path=59;403;19336;9739;9541 Sími + 358 9 47 19 77
Ísland	Eitrunarmiðstöðin Slysa- og bráðasvið Fossvogi, 108 Reykjavík http://www.landspitali.is/eitrunarmidstod Sími: + 354 543 22 22
Noregur	Giftinformasjonen www.giftinfo.no <i>Acute cases call 113, and ask for poison information center</i> Sími +47 22591300
Svíþjóð	Giftinformation http://www.giftinformation.se/ Sími +46 (0)8 331231

Norrænar, stofnanir eða samtök sem hafa með sveppi að gera

Danmörk	Danish Mycological Society www.svampe.dk
Finnland	Mycological Society of Finland Suomen Sieniseura Ry, Unioninkatu 44 SF 00170, Helsinki 17, Finland http://www.funga.fi/
Ísland	The Icelandic Institute of Natural History Náttúrufæðistofnun Íslands Urriðaholtstræti 6–8, 210 Garðabæ www.ni.is
Noregur	Norges Sopp- og Nyttevekstforbund http://www.soppognyttevekster.no/
Svíþjóð	Sveriges Mykologisk Förening, Institutionen för växt- och miljövetenskaper Göteborgs universitet, Box 461, 405 30 Göteborg, Sverige http://www.svampar.se/

Ætisveppir

Árum saman hafa ætisveppir verið ræktaðir og tíndir villtir og áhugi á neyslu þeirra hefur aukist á Norðurlöndunum á síðari áratugum.

Markmið þessarar skýrslu að leggja til hjálpartæki við að koma upp innra eftirliti fyrir fyrirtæki sem versla með eða nota sveppi og tryggja að neytendum bjóðist sveppir sem eru öruggir til neyslu og rétt tegundagreindir.

Skýrslunni er skipt í tvo hluta:

- a. Skýrsla I: Ætisveppir - Norrænn spurningalisti, ásamt leiðbeiningalistum yfir ætisveppi sem má selja á markaði
- b. Skýrsla II: Bakgrunnsupplýsingar með almennum upplýsingum. Hluti 1 hefur að geyma almennar upplýsingar og í hluta 2 er áhættumat fyrir yfir 100 tegundir af sveppum

Allir sveppir á þessum listum hafa verið áhættumetnir með tilliti til þess hvort öruggt sé að neyta þeirra, einkum varðandi eiturefni í þeim.

Tilgangurinn er matvælaöryggi.